

ΑΘΥΡΑΣ. - Πόλις καὶ ποταμός τῆς Θράκης, μετα-
ξύ Σηλυβρίας καὶ Βυζαντίου. Ἡ πόλις ἔκειτο 30
μίλια περίπου πρὸς Δ. τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
ἀπέναντι τῆς Καλλικρατείας παρά τὰς ἐκβολὰς
τοῦ ὁμωνύμου ποταμοῦ, κειμένου κατὰ τὸν Πτο-
λεμαῖον (Γεωγρ. III, II, 4) εἰς γεωγρ. πλάτ.
42°, 55' καὶ ἀν. μῆκ. 53° / 30', καὶ ἐκβάλλοντος εἰς τὴν λιμνοθά-
λασσαν Μπουγιούκ - Τσεκμετζέ.

Ὁ Στράβων (VII, 331, 56), λέγει περὶ τοῦ ποταμοῦ Ἀθύρα: "Μετά
Σηλυβρίαν, Ἀθύρας ἐστὶ ποταμός καὶ Βαθυνίας". Ἐκ τῶν δύο τούτων
ποταμῶν ὁ μὲν Βαθυνίας ἐκβάλλει εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν, τῆς ὁποίας
τὸ στόμιον εὐρίσκεται παρά τὸν Ῥήγιον (Κουτσούκ Τσεκμετζέ), ἀπέχων
τῆς Κωνσταντινουπόλεως 12 περίπου χιλιόμετρα. Ὁ δὲ Ἀθύρας, νῦν
Καρά - Σοῦ ἢ Μέλας ποταμός, εἰς τὴν λιμνοθάλασσαν Μπουγιούκ - Τσεκ-
μετζέ. Κατὰ τὸν Μελέτιον ὁ Ἀθύρας κοινῶς καλεῖται καὶ Φλυκὸ Μερὸ
(Γεωγρ. τόμ. Γ', σελ. 53). Τὰς λιμνοθαλάσσας ταύτας ὁ Κριτόβουλος
ὀνομάζει κόλπους. "Τὰς γεφύρας τὰς ἐν κόλποις Ἀθύρα καὶ Ῥηγίου".

Κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον, ὁ Ἀθύρας ἦτο ἐπίνειον καὶ ποτα-
μός παρά τὸ Βυζάντιον: "Ἀθύρας ἐπίνειον καὶ ποταμός περὶ τὸ Βυ-
ζάντιον. Ἔστι δὲ ^{καὶ} κόλπος Ἀθύρας". Ὁ Πομπώνιος Μέλας (B, 24) ὀνο-
μάζει αὐτόν Ἀτύραν (Αἰγυρα), ὁ δὲ Πλίνιος (IV, 47) Πυθάραν. Ὁ
'Αγαθίας, συγγραφεὺς τοῦ ἔκτου μ.Χ. αἰῶνος ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: "Παραρ-
ρεῖ δὲ αὐτὴν (δηλαδή τὴν κώμην Μελαντιάδα) Ἀθύρας ποταμός, ὅτι δὴ
ὀλίγον τι προεθῶν καὶ εἰς ἄνεμον καικίαν (δηλ. Β.Α. ἄνεμον), ἠρέ-
μα ἐκκλίνας, εἰς τὴν Προποντίδα τὸ ροῦν ἀπερεύγεται. Ὅθεν δὴ τὸ
πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ τὰς ἐκβολὰς παρατεταμένον ἐπίνειον τὴν ἐκείνου
φέρεται προσηγορίαν". (V, 14). Ὁ δὲ Μιχ. Ἀτταλειώτης (σελ. 84)
ὀνομάζει αὐτόν Ἄθυρον. (Πρβλ. Σκαρλάτου Βυζαντίου, Κωνσταντινούπολις
τόμ. Α', σελ. 318).

Αχιλλεὺς ὁ Σαμοθρακίτης
καὶ
Λίβυρα Τυρραρική
Ἰολυρική καὶ Ἰόλυσος
Ἀθήναι 1940.

Κειμένη ἡ κωμόπολις τοῦ Ἀθύρα εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀμυντικοῦ μετώπου αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γραμμῆς Δέρκων - Μετρῶν ἐκέκτητο μεγάλην στρατιωτικὴν σημασίαν. Διὰ τοῦτο ἐνωρίτατα εἶχεν ὀχυρωθῆ δι' ἰσχυροτάτου τείχους. Ὁ Παλλάδιος (ἐν βίῳ Χρυσοστόμου, σελ. 32) ἀναφέρει αὐτὴν ὡς "φρούριον τῆς Θράκης, παραθαλάσσιον". Ὀλίγον δὲ κατωτέρω (σελ. 34), ὀνομάζει αὐτὴν κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν: Τὰ Ἀθύρα. Ὁ Προκόπιος (Περὶ Κτισμ. IV, 8) ἀναφέρει ὅτι ἐτείχισεν αὐτὴν καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς δι' ὀχυρωτάτων τειχῶν, τῶν ὁποίων οὐδὲν ἴχνος περιεῴθη μέχρις ἡμῶν, καθὼς καὶ οὐδὲν τῶν Βυζαντινῶν οἰκοδομημάτων. Ἐπίσης καὶ ὁ Καντακουζηνός (Τόμ. Γ', σελ. 320) ἀναφέρει αὐτὴν ὡς κώμην τετειχισμένην. Ἰνὰ μὴ διακόπτεται δὲ ἡ συγκοινωνία κατὰ τὸν χειμῶνα ἕνεκα τῶν πλημμυρῶν τοῦ ποταμοῦ Ἀθύρα, κατεσκευάσθη ἀπὸ τοῦ Ἀθύρα μέχρι τῆς γειτονικῆς πόλεως τοῦ Ρηγίου, στενωπὴ ἐξ ὀγκολίθων ὁδός.

Ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ (408-450), ὅταν ὁ Ἀττίλας ἐπέδραμε τὴν Θράκην ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁσύνων, ἔφθασε μέχρι τοῦ κρηναπέλιου φρουρίου τοῦ Ἀθύρα, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. (Θεοφάνους Ἱστορ. Τόμ. Α', σελ. 296). Πολύ ἀργότερον ὁ Κροῦμος ἐπιδραμῶν τὴν Θράκην τὸ 812 ἔφθασε μέχρι τῶν προαστείων τοῦ Βυζαντίου, ὅποτε, ὅπως διηγεῖται Συμεὼν ὁ Μάγιστρος (σελ. 64), "κατέστρεψεν τὸ ἐκεῖ κάστρον (δηλ. τοῦ Ἀθύρα) καὶ τὴν γέφυραν παράξενον οὖσαν καὶ πάνυ ὀχυρωτάτην". Πολύ δὲ βραδύτερον τὸ 1345 ὑπέκυψεν ὁ Ἀθύρας εἰς τὰ δεινὰ τῆς ἐξ ἐφόδου ἀλώσεως, ὅπως καὶ αἱ γειτονικαὶ πόλεις: Δημοκράνεια καὶ Ἐμπυρίτης. (Καντακουζηνοῦ, Τομ. Β', σελ. 499 καὶ 518).

Τοῦ Ἀθύρα σώζονται ἐλάχισται ἐπιγραφαὶ τῶν ἀρχαίων χρόνων. Παρὰ τῷ Δημητρίῳ (in loc. cit) σελ. 366) ἀναφέρεται ἐπιγραφή τις, ἐν τῇ ὁποίᾳ μνημονεύεται Αἰρηλία τις Βουλκία τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Παρὰ τὸν Ἀθύραν σώζεται μέχρι σήμερον λιθίνη μεγάλη γέφυρα, στριζομένη ἐπὶ πολλῶν ἀψίδων. Ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ὅτι εἶναι ἔργον Βυζαντινῶν χρόνων. Ἀλλ' ἐπισταμένη ἐξέτασις καὶ ἐπιγραφή τις

έντετειχισμένη ἐπί τῆς γεφύρας μᾶς πληροφορεῖ ὅτι εἶναι ἔργον μεταγενεστέρων χρόνων, κτισθεῖσα ὑπὸ Σολεῦμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς (1520 - 1566). Ὁ Μελέτιος ἀναφέρει τὰ ἐξῆς σχετικά (τόμ. Γ', σελ. 61) :

"Αἱ γέφυραι, ὅπου εὕρισκονται εἰς τόν Ἀθύραν καί τό Ρηγίον, ὑπὸ τοῦ Σολεῦμάν κατεσκευάσθησαν. Ἡ γέφυρα τοῦ Ρηγίου πρῶτον ἦτο ξυλίνη, ὡσπερ καί τοῦ Ἀθύρα. Εἶτα ὁ Ἰουστινιανός τήν ἔκαμε μέ λίθους ἔχουσαν καμάραν".

..-

Ἐπὶ ἐκκλησιαστικῆν ἔποσιν ὁ Ἀθύρας, ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886-912) ἦτο ἔδρα ἐπισκόπου, κατέχουσα τήν 17ην σειράν τῶν ὑπὸ Μητροπολίτην Ἡρακλείας ὑπακούοντων Ἐπισκοπῶν (Ράλλη καί Ποτλῆ, Τόμ. V, σελ. 476). Κατά τό 1369 ἀναφέρεται Ἐπίσκοπος Ἀθύρα Διόνυσίου καὶ προβιβασθεῖς εἰς τὴν Μητρόπολιν Αἴνου. Ἐπίσης ἀναφέρεται ἐπίσκοπος Ἀθύρα καί κατὰ τό 1387, ἀλλ' ἄγνωστον τό ὄνομά του. Μέχρι δέ τῆς καθαιρέσεως τοῦ ματριάρχου Ἰωάσαφ τοῦ Μεγαλοπρεποῦς τό 1565 ἀναφέρεται ὡς Ἐπίσκοπος Ἀθύρων ἀπὸ κληρικῶν. Ἐκτοτε ἀναφέρεται ἡ Ἐπισκοπὴ Ἀθύρων ἠνωμένη μετέ τῶν Μετρῶν ὑπὸ τόν τίτλον : Ἐπίσκοπος Ἀθύρων καί Μετρῶν. Ὡς τοιοῦτος δέ πρῶτος μνημονεύεται ὁ Προκόπιος, ὅστις φαίνεται ὑπογεγραμμένος εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς καθαιρέσεως τοῦ Ἰωάσαφ (M. Γεδεών). Περί τῶν ἐπισκόπων Ἀθύρα καί Μετρῶν, ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ, 1810, σελ. 20-22 καί 30-31).

Ἐπὶ τινος μολυβδοβούλου τοῦ δεκάτου αἰῶνος σώζεται τό ὄνομα ἐπισκόπου τινός, Ὁρέστου καλουμένου, "ἐλέφ Θεοῦ Ἐπισκόπου Ἀθύρα". (Μοταμναγῆ, Μολυβδόβουλλα τῆς Δύσεως, ἦγουν τῆς Εὐρώπης, ἐν τῷ Παραρτήματι τοῦ Φιλ. Συλλ. Κων/ηόλεως τοῦ XIII τόμου σελ. 92).

Ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἀθύρα οἱ Σταυροφόροι ἀφῆρσαν τὴν θήκην καί τό σῶμα τῆς Ἀγίας Ἐλένης, τῆς ἐπιλεγομένης τοῦ Ἀθύρα. Ἐπίσης καί τεμάχια τῆς ἐκεῖ φυλασσομένης κάρας τοῦ Ἁγίου Βίκτωρος κατὰ τὰ ἔτη 1206 καί 1212.

..-

Ἡ ἄλλοτε πολυάνθρωπος καί πλουσία κωμόπολις τοῦ Ἀθύρα, σήμερον εἶναι μικρά καί ἀφανής πολίχνη, κατοικουμένη ὑπό Ὀθωμανῶν. Οὐδέν μνημεῖον ~~καρπυραῖ~~ ἐκ τοῦ παρελθόντος αὐτῆς μεγαλείου τῶν Βυζαντινῶν χρόνων περιεσώθη μέχρις ἡμῶν, πλὴν πολλῶν καί μεγάλων μολυβδοσκεπῶν ξενοδοχείων (κοινῶς χάνια) τῶν Τουρκικῶν χρόνων, ὅπου ἐξενίζοντο οἱ διάφοροι καί πολυάριθμοι διαβάται.

Τό τουρκικόν ὄνομα Μπουγιούκ Τσεκμετζές διά τόν Ἀθύραν καί Κουτσούκ Τσεκμετζές διά τόν Ρήγιον, ἐδόθη ὑπό τῶν Τούρκων διά τόν ἐξῆς λόγον: Αἱ λιμνοθάλασσαι αὗται εἶναι πλουσιόταται ἰχθυοτροφεῖα (νταλιάνια), συγκοινωνοῦσαι διά τῆς θαλάσσης δι' ἑνός μόνον ρύακος. Κατά τὰς ἐκβολάς τοῦ ρύακος τούτου ὑπάρχει μέγα ξύλινον φεικτωτόν διάφραγμα, διά τοῦ ὁποίου εἰσέρχονται καί ἐξέρχονται ἀκωλύτως οἱ μικροί ἰχθῆς. Κατά τήν ἀνοίξιν, ὅτε οἱ ἰχθῆς ἀνέρχονται ἐκ τοῦ Αἰγαίου Πελάγους εἰς τήν Προποντίδα καί τόν Εὐξείνιον Πόντον, αἴρεται τό διάφραγμα τοῦτο καί εἰσέρχονται εἰς τὰς λιμνοθαλάσσας οἱ ἰχθῆς ἰδίως δέ οἱ ὀνομαστοί κέφαλοι. Καθ' ὅλον τό θέρος αἱ λίμναι κλείονται διά τοῦ διαφράγματος τούτου καί οἱ ἰχθῆς πληθύνονται καί τρέφονται εἰς αὐτάς. Ἀφροντος τοῦ φθινοπώρου, αἴρεται τό διάφραγμα ἐν ᾧ δέ οἱ ἰχθῆς ἐξέρχονται, ἀλιεύονται κατά τήν ἔξοδον αὐτῶν. Ἐκ τοῦ διαφράγματος τούτου, τό ὁποῖον ἐν εἴδει θύρας ἀνοίγει καί κλείει καί τό ὁποῖον τουρκιστί καλεῖται "Τσεκμετζέ", ἦτοι συρτάριον, ἔλαβον τήν ἑπωνυμίαν "Τσεκμετζέδες", αἱ λιμνοθάλασσαι τοῦ Ἀθύρα καί τοῦ Ρηγίου, καθὼς καί αἱ ὀμώνυμοι κωμοπόλεις. (Ἄλεξ. Πασπάτη, Τά Δυτικά Προάστεια τοῦ Βοσπόρου, ἐν τῷ Ἑλλ. Φιλ. Σὺλλ. Κων/πόλεως 1877-78, σελ. 36-37).